

VERZAMELD WERK IN DE VITRINES VAN DE SINT ANTONIESBREESTRAAT

TEKST: HELEEN VAN DEUR

Op 9 april, bij de start van de Boekenweek, werd in de Zuiderkerk de tentoonstelling 'Verzameld Werk' geopend. In de vitrines van de Sint Antoniesbreestraat hangen tot half september van dit jaar 32 werken die zijn gemaakt door 24 verschillende kunstenaars. Voor de Stichting Kunst en Cultuur Amsterdam Centrum organiseerde Rogier Fokke deze expositie. Met de Boekenweek als uitgangspunt, vroeg hij alle kunstenaars om een kunstwerk te maken over een boek dat ze inspirerend vonden en om dat boek - of een deel ervan - in het kunstwerk te verwerken. Voor het overige waren de kunstenaars, die vanuit verschillende kunstdisciplines en met uiteenlopende technieken en materialen werken, vrij in hun keuzes.

In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister

Ik ben één van die kunstenaars. Waar Rogier Fokke dacht dat er slechts één beperking gold voor het maken van een kunstwerk voor de vitrines, namelijk het integreren van een boek, wist ik er nog wel een paar te noemen. Ik kan het weten want voor de hieraan voorafgaande tentoonstelling 'Uit het stof gehaald' heb ik 32 werken gemaakt. Vanuit mijn ervaring met de vitrinewerken, zag ik zeven beperkingen.

- De vitrine zelf is met een ijzeren frame rondom sterk beeldbepalend voor het kunstwerk.
- De maten van de vitrines zijn dwingend, het mag geen halve centimeter groter zijn want dan past het niet.
- Door het glas ervoor kunnen spiegelingen ontstaan.
- De diepte van de vitrine is slechts 3 cm en dat is voor een ruimtelijk werkend kunstenaar 'een uitdaging'.
- De opdracht om een boek te verwerken in het kunstwerk legt bij voorbaat veel vast en sluit veel uit.
- De vitrine staat slechts een gelimiteerde materiaalkeuze toe, zwaardere materialen als klei, steen en brons vallen af.
- Tot slot moeten de kunstwerken in de vitrines in de Sint Antoniesbreestraat concurreren met andere visuele prikkels: de kleurrijke gebouwen, het aanhoudende verkeer, de winkels.

'In der Beschränkung zeigt sich der Meister' riep Rogier vrolijk toen ik hem de inperking van mijn kunstenaarsvrijheid inwreef. Tijdens de opening van de tentoonstelling merkte collega-kunstenaar Christina Fuchs op dat zij als architect altijd al met veel beperkingen te maken heeft, zodat haar vrijheidsmarges bij aanvang van haar creatieve proces vooraf zijn vastgelegd. Ze kan er goed mee uit de voeten, zo blijkt uit haar bijdrage aan Verzameld Werk. Dat geldt voor de meeste kunstenaars die deelnemen aan deze expositie.

Een aantal kunstwerken komt heel natureel over, alsof de kunstenaar het zo uit zijn mouw heeft geschud. Werk dat volkomen past in de vitrines met al zijn beperkingen, werk dat vol betekenis is en ook nog eens prachtig om te zien. Zo vind ik Christina Fuchs 'Daar waar de rivierkreeften zingen' mooi gelaagd, rijk en heb ik zelfs zin om dat boek te gaan lezen. Roger Ruhlessin levert met 'Revolusi' en 'De Molukkers' twee indrukwekkende en ontroerende werken, die verwijzen naar de Nederlandse geschiedenis en zijn eigen plaats daarin. Tegelijk heeft het werk iets luchtigs. Heel bijzonder is dat. Iets soortgelijks doet Petra Banning met haar werk 'De Heilige Schrift', waarbij ze verwijst naar haar ingewikkelde ervaringen met het katholicisme. Let op dat prachtige Lam Gods en zijn dwingende oog.

Overigens luidt de vaak geciteerde uitspraak van Von Goethe (1749-1832) volledig: 'In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister, und das Gesetz nur kann uns Freiheit geben.' (In de beperking toont zich pas de meester, en alleen regels en inperkingen kunnen ons vrijheid geven). Al googelend op deze uitspraak kom je verwante uitspraken tegen die alle wijzen op het belang van het opleggen van beperkingen omwille van een belangrijker doel. Dat kan schoonheid zijn (Oscar Wilde) maar vaker wordt bedoeld 'het in goede banen leiden van de menselijke driften' (Sigmund Freud, Jacques Rousseau) en 'het ordenen van de samenleving' (Baruch Spinoza). Spinoza's uitspraak 'Het doel van de staat is de vrijheid' staat te lezen op het mooie standbeeld naast de Stopera dat Nicolas Dings van hem maakte. Het inperken van vrijheden door wetten en verordeningen om de vrijheid voor iedereen te kunnen garanderen blijft ook in onze tijd van 'alles-moet-kunnen-en-gezegd-worden' actueel.

De uitspraak van Goethe 'In der Beschränkung zeigt sich erst der Meister' heeft de tand des tijds doorstaan omdat er zoveel waarheid in schuilt. Zelf ben ik nog lang geen Meister want ik vind het verzamelen van ideeën veel leuker dan het schrappen ervan. Maar de gelimiteerde mogelijkheden van de vitrinewerken hebben mij veel goeds gebracht: het werken met andere materialen zoals textiel, het experimenteren met nieuwe technieken zoals breien met de binnenband van een fiets, het gebruiken van meer kleur dan ik gewend was, het toepassen van reliëf in minimale verhoudingen.

Of en hoe mijn collega-kunstenaars net zo hebben geworsteld met de vitrines als ik weet ik niet, maar het resultaat mag er zijn.

Ga dus kijken naar de vitrinetentoonstelling 'Verzameld Werk' in de Sint Antoniesbreestraat. Koop de catalogus (bij Pantheon Boekhandel aldaar) en lees de verhalen van de kunstenaars, opgetekend door Marit van der Meer, in de fraaie 'Penguin'-catalogus die Victor Levie maakte.

